

A KÖRNYEZETI BŰNCSELEKMÉNYEK JOGANYAGÁRÓL

A környezeti bűncselekmények (Btk. XXIII. fejezet) szerteágazó joganyagát, az egyes jogágak értelmezési nehézségeit egyetlen publikációban összefoglalni lehetetlen feladat. Ezért inkább arra vállalkozom, hogy felsorolva a nézetem szerint ide tartozó jogterületeket, elsősorban a büntető anyagi jog, és a büntetőeljárás jog szabályaival foglalkozom részletesebben, felvetve általam problémásnak tartott, vagy éppen újraszabályozás előtt álló jogintézményeket.

A hazai szabályozást vizsgálva nemcsak büntető anyagi- és eljárásjogi, hanem közigazgatási jogi, szabálysértési jogi, polgári jogi szabályokra is figyelemmel kell lennie a téma iránt érdeklődő doktorandusznak, vagy az eljáró nyomozónak. Ismeretes, hogy az igazgatási normák változása jelentős hatással lehet felelősségi kérdésekre, akár a büntetőjogi felelősség kérdéseire is¹. Példaként említem, hogy a nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvízre a Vízgazdálkodásról szóló törvény szabályai vonatkoznak 2013.01.01.óta. Mivel a szennyvíz már nem tartozik a hulladék fogalmába, így elkövetés tárgya nem lehet! A terület jogi szabályozását, szabályozottságát tekintve önmagában problémát jelent tehát a hatalmas mennyiségű mögöttes joganyag. Tulajdonképpen minden általam felvetett kérdéshez a szabályozás oldaláról jutottam el, elsősorban a jogharmonizáció kapcsán, hiszen a mögöttes joganyagba az európai és a nemzetközi jogi szabályok is beletartoznak. Itt meg kell említenem a 2008/98/EK irányelvet, amely a büntetőjogi újraszabályozást indokolta, vagy a 2007/845/IB ET határozatot a vagyoni visszaszerzés kapcsán.

Elsőként a hulladék fogalmának értelmezési nehézségeivel foglalkozom. A hatályos szabályozás szerint hulladék: bármely anyag vagy tárgy, amelytől birtokosa megválnak, megválni szándékozik vagy megválni köteles.² Kérdés, hogyan vizsgálható a tulajdonos szándéka, motivációja? Ha valaki megválnak egy tárgytól, abból azonnal hulladék lesz? Elképzelhető, hogy a kuka³ mellé kitett, jó állapotú, már kinőtt gyerekcipőt valaki más örömmel „fogadja”, és tovább használja? Minden bizonnyal igen. Ha a törvény vonatkozó szabályait olvassuk, azt látjuk, hogy nem kerül a közszolgáltató tulajdonába az a hulladék, amit nem a gyűjtőedényben helyez el tulajdonosa: *„ha a gyűjtőedényt a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás ellátásának biztosítása céljából közterületen helyezték el, a hulladék a gyűjtőedényben történő elhelyezéssel a közszolgáltató tulajdonába kerül.”* Tehát, ha valaki a példabeli cipőt további használat céljából a kukából veszi ki, jogsértést követ el, ha mellőle veszi el ugyanazt a cipőt ugyanazzal a céllal, jogszerűen szerez tulajdont egy uratlan dolgon?! A szubjektív fogalmi elemet, a tulajdonjog kérdését, és a kapcsolódó jogalkalmazói nehézségeket nem hagyhatjuk

---

¹ EBH2015.B.1.

² A hulladékról szólóm 2012.évi CLXXXV. törvény 2.§.(1)

³ Gyűjtőedény: szabványos mérettel rendelkező hulladékgyűjtő edényzet, hulladékgyűjtő zsák, valamint az elkülönített hulladékgyűjtés céljából üzemeltetett eszköz, berendezés;

figyelman kívül.⁴ A képet tovább árnyalják a törvény által meghatározott hulladékfajták, vagy a hulladékstátusz megszűnését jelentő feltételrendszer, illetve a melléktermék kategóriája.

Az értelmezési nehézségek következő szintje a büntetőjogi tényállásszerűség vizsgálata. Nem elég az, hogy egy adott dologról, tárgyról el tudjuk dönteni, hogy az valóban hulladék-e, a büntetőjog felelősség megállapíthatóságának van egy további kritériuma: a hulladéknak alkalmasnak kell lennie az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére. Ennek megállapítása azonban egyértelműen szakértői feladat. További nehézséget okoz, hogy a büntetőjog a „veszély” fogalmán belül a sérelem bekövetkezési lehetőségének időbeliségét megkülönböztetve absztrakt, közvetett, vagy közvetlen veszélyeztetést is ismer.⁵ Az értelmezési nehézségeket jól mutatja, hogy „...az Alkotmánybíróság 783/B/2009.számon nyilvántartásba vette a Btk.281/A.§-a alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára irányuló indítványt...”⁶ Ugyanakkor ismeretes, hogy a tényállás szövege a hatályos Btk-ban sem változott. A büntetőjogi környezetvédelem-környezetvédelmi büntetőjog kérdése láthatóan tehát nem egy elméleti problémakör. A fentiek ismeretében kérdés marad, hogy alkalmas-e a büntetőjogi szabályozás a kívánt cél elérésére? Az új, már említett 2008-as irányelv ugyanis már nem tartalmaz ún. autonóm bűncselekményeket, ahol a közigazgatási felhatalmazás megléte sem zárja ki a büntetőjogi felelősségre vonást. Kóhalmi László és mások szerint ez a korábbi irányelv „felpuhított változata”⁷. A kérdés elméletben úgy is feltehető: megengedhető lenne-e az, hogy közigazgatási hatásági engedély birtokában, a különböző hosszabbítások, módosító kérelmek mentén jogsértések történjenek? Természetesen nem! Itt mutatkozik meg a környezetvédelmi büntetőjog valódi, fontos feladata.

A következőkben a jogi személy büntetőjogi felelősségének kérdésével foglalkozom. Az uniós csatlakozás napján, 2001. május 1-jén hatályba lépett törvény jogalkalmazási gyakorlata igencsak nehézkes, hatálybalépést követően lassan épült be a gyakorlatba.⁸ Támaszkodva a Klotz Péter által publikáltakra⁹ elmondható, hogy a 2007-2014.04.30. közötti időszakot figyelembe véve összesen 39 esetben került sor az alkalmazására; vádiratban indítványozták, illetve ahol az első fokon eljáró bíróság alkalmazta a törvény szabályait. „Bízunk abban, hogy „a jogi személyek büntetőjogi szankcionálásának eszköze jó ideig a látványosan övre tűzött fegyverként fog funkcionálni, amely csupán fenyegetésre szolgál, és ritkán kerül elő tokjából.”¹⁰

A jelenlegi helyzet formailag tulajdonképpen megfelel a szerző bizakodásának, azt gondolom, valahogy mégsem pontosan erre gondolhattott. A büntetőeljárás törvény

⁴ Csák Csilla: A hulladék fogalmának értelmezése az Unió ítékezési gyakorlat alapján. In: Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica, Tomus 29/2. 2011. 234-434. o.

„A loptalanítás során közterületre helyezett hulladék a közszolgáltató tulajdonát képezi.” 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról 43.§. (2.) http://hvg.hu/gazdasag/20131007_ide_jutottunk_a_szemetbe (letöltés ideje 2015.07.10.)

⁵ Bővebben: Gellér Balázs József – Bárányos Bernadett: Mitől hulladék a hulladék? Gondolatok a Btk. 281/A. §. margójára. Magyar Jog 2011/5. 287-294.o.

⁶ Gellér-Bárányos: i.m. 292.o.

⁷ Kóhalmi László: A környezet védelme a magyar büntetőjogban PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola. Pécs, 2010.

⁸ A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény (Jbtv.)

⁹ Klotz Péter: Büntelenség vagy büntetlenség? A jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedések. Magyar Rendészet 2014/2. 19-27.o.

¹⁰ Nagy Zoltán András: A jogi személy büntetőjogi felelősségét megállapító törvényről JURA, 2009/1. 100.o.

természetes személyek büntetőjogi felelősségének megállapítására lett kitalálva. Az eljárásban az egyes szereplők jogait ennek megfelelően gyakorolhatják, kötelezéseiket e szabályok mentén teljesítik. Amennyiben a Jbtv.-ben meghatározott feltételek fennállnak a bűncselekmény kapcsán, úgy az eljárásban a jogi személy törvényes képviselője, a terhelt és védője mellett megjelenik egy ügyvéd, aki a jogi személy érdekében eljárva, képviselőként vesz részt az eljárásban. Nem teljesen egyértelmű a jogi személy eljárásbeli helyzete, jogai és kötelezettségei, hiszen a törvény adhéziós szabályozási jellegű, a büntetőeljárásról szóló törvényre mint háttérjogszabályra kell figyelemmel lenni, de a terhelte vonatkozó szabályok nagyon nehezen értelmezhetőek¹¹ (pl. ártatlanság vélelme, bizonyítási teher adott esetben megfordulása, közreműködési kötelezettség teljesítése, védelemhez való jog gyakorlása), hiszen a törvény értelmében a jogi személy nem is válik elkövetővé! Bizonyára ez lehet a magyarázata annak, hogy az eljárás megindításáról döntést hozó ügyésznek csak az iratismertetést megelőző 8. napon kell a jogi személyt értesítenie a megindított eljárásról és képviselőtéről való gondoskodásra felhívnia. Pozitívumként említhető, hogy a folyamatban lévő eljárást a cégjegyzékbe bejegyzik, ilyenkor a cégjogi átalakulás, illetve végelszámolás tilos. A vagyonskimmentést, átcsoportosítást ez nem teszi lehetővé. Ugyanakkor ez komoly szankció(rend)szerű szabályozás, elkövetőkénti kezelést jelent. A törvény alkalmazásával kapcsolatban kérdésként merül fel továbbá, hogy az elhúzó eljárások mennyiben szolgálják, vagy teszik lehetővé a bíróságok által leggyakrabban alkalmazott pénzbírság szankció alkalmazását, és a társadalmi-gazdasági viszonyokba való szükségtelen beavatkozás lehetősége miatt a büntetőjog ultima ratio jellege is megkérdőjelezhető.¹² Véleményem szerint a becslés sem állja ki a gyakorlat próbáját. A törvény azt a bíróság feladatává teszi, elvégzéséhez azonban a bíróságnak szüksége van minden, a vagyoni előny értékét megalapozó adat ismeretére. Kérdés, hogy a nyomozóhatóságnak milyen módszerrel, mértékig, részletességgel kell a vonatkozó adatokat beszereznie? A törvény korábbi módosításai sem orvosoltak tehát minden problémát, és a fenti adatsor ismeretében úgy tűnik, a gyakorlat által kimunkált válaszokra is várnunk kell még.

A már említett ET 2007/845/IB határozat alapján az Unió tagállamainak 2008. december 18-ig kellett a nemzeti vagyon-visszaszerzési hivatalokat felállítania. Az akkori Nemzeti Nyomozó Iroda Gazdaságvédelmi Főosztálya vagyonvisszaszerzés témakörben részese volt egy olyan projektnek, melynek célja a résztvevő tagállamok vagyonvisszaszerzési gyakorlatának, jogszabályi hátterének, nehézségeinek megismerése volt. 2010-ben készült el a vonatkozó 45/2010. ORFK utasítás. Célul tűzte ki az elkövető szempontú nyomozások vagyon-felderítésirányú kiterjesztését, valamint a bűnös vagyon elvonását. Nem adja meg ugyanakkor a bűnös vagyon fogalmát. A vagyoneklibzés jogintézményének szabályait alapul véve határozható meg, mit kell ilyennek tekinteni az eljárásban. Lényeges, hogy a sértetti vagyoni igény elsődleges, hiszen nem szolgálhat az adott vagyon (tárgy/rész) polgári jogi igény fedezetéül. Az ezzel kapcsolatos feladatokat jelenleg a KR NNI Vagyonvisszaszerzési Hivatal (főosztály jogállással, országos hatáskörrel) látja el. Kérdés azonban, szükséges-e a külön eljárás megtartása, a párhuzamosság fenntartása, külön hivatal, személyi állomány? Úgy gondolom, a vagyon-felderítés/-visszaszerzés korábban is hangsúlyos részét képezte a nyomozásoknak, és meg volt hozzá a szükséges eszközrendszer is. „*Szigorúan csak a büntetőeljárás törvény*

¹¹ http://www.ajk.elte.hu/file/DI_Dobrocsi_Szilvia_Tezisek.pdf letöltés ideje 2015.július 19.

¹² Bővebben: Fantoly Zsanett: A jogi személy büntetőjogi felelőssége. Budapest HVG-Orac Kiadó Budapest, 2008.

rendelkezéseire koncentrálni kell vizsgálni, hogy a hatékonyság és az eredményesség növelésére figyelemmel fenntartható-e a Be.-ben jelenleg külön eljárásként megfogalmazott vagyon-visszaszerzési eljárás azzal együtt, hogy ezen eljárási szabályrendszer burkoltan ugyan, de megteremtette annak lehetőségét, hogy kifejezetten a bűnös tevékenységből származó vagyon felderítésére specializálódott szakemberek végezhessék ezt a tevékenységet. A Be. által jelenleg szabályozott eljárási rend egy párhuzamos nyomozást vezetett be a büntetőeljárás főkérdését, vagyis a bűnösség problematikáját kutató nyomozás mellé egy különálló hatósági szervezetrendszerrel.”¹³

A környezeti bűncselekményekkel foglalkozó szakembereknek azonban nemcsak a bonyolult szabályozással kell megküzdeniük, hanem számos nyomozás-módszertani, kriminálmetodikai kérdéskörrel is; költséges és időigényes szakértői munka, bűnjelkezelés stb. A sok nehézség ellenére egy pozitívummal zárom gondolataimat, bízva abban, hogy a szabályozás-jogalkalmazás terén is hasonlóaknak lehetünk tanúi! Egy régi-új azonosítási lehetőségről, mely a jövőben nagy hatással lehet a természetkárosítások nyomozására; a DNS-azonosításról. A már ismert technológia lehetőséget nyújt védett/fokozottan védett állati egyedek azonosítására. Ehhez elég lehet egy gépjármű csomagteréből előkerült madártoll! A tollszárban lévő vérrögéből kinyert DNS alapján az egyedek beazonosíthatóak. A hazai parlagi sas állományról már létezik a szükséges nyilvántartás. Az egyedi azonosítási lehetőség a falópáspok kapcsán is hasznos. Utólag, a tettenérés esetkörén túl bizonyítható a lopott (védelem alatt álló) fa eredete.¹⁴ A vizsgálat alacsony költségekkel jár, és akár évekkal a bűncselekmény után is elvégezhető.

¹³<http://www.kormany.hu/download/d/12/40000/20150224%20IM%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s%20az%20%C3%BAj%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1si%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1si%20elveir%C5%91.pdf> (Letöltés ideje: 2015.08.03.)

¹⁴http://erdeszetilapok.oszk.hu/01776/pdf/EPA01192_erdeszeti_lapok_2012_12_370-371.pdf (Letöltés ideje: 2015.08.03.)